

Η τρισδιάστατη αναπαράσταση του κόσμου

Το ενδιαφέρον για την αρχαία ελληνική ζωγραφική, που αφυπνίστηκε τα τελευταία χρόνια με τα ευρήματα των μακεδονικών τάφων, ήρθε να επιτείνει στα τέλη του 1994 η έκδοση από τον εκδ. οίκο «Άγρα» της ελληνικής μετάφρασης του 35ου Βιβλίου της «Φυσικής Ιστορίας» του Πλίνιου του Πρεσβύτερου «Περί της αρχαίας ελληνικής ζωγραφικής». Το βιβλίο αυτό, τμήμα του μόνου έργου του πολυγραφότατου Πλίνιου που σώθηκε ως τις μέρες μας, είναι, όπως σωστά παρατηρεί ο εκδότης, «το εκτενέστερο και πληρέστερα διαρθρωμένο αρχείο της ελληνικής τέχνης που έχουμε από την αρχαιότητα» και η αρτιότητα της παρουσίασής του είναι υποδειγματική. Το λατινικό κείμενο με την ελληνική μετάφραση από τον Τάσο Ρούσσο και τον ζωγράφο Αλέκο Λεβίδη συνοδεύουν πενταπλάσιες σχεδόν σε όγκο σημειώσεις – που μόνο ένας ζωγράφος μπο-

κίν Αλέκο Λεβίδη
Αι' Αλέκο Λεβίδη
και Στέφανο Νεβίδη

Το «Περί της αρχαίας ελληνικής ζωγραφικής» είναι «το εκτενέστερο και πληρέστερα διαρθρωμένο αρχείο της ελληνικής τέχνης που έχουμε από την αρχαιότητα».

ρούσε να κάνει – του Α.Λ., που συμπληρώνουν τις πληροφορίες του Πλίνιου με την ερμηνεία και αποτίμησή τους από τη νεότερη έρευνα ξένων μελετητών και του ίδιου, παραθέτοντας και μια δέσμη 64 διαφωτιστικών φωτογραφιών που περιέχει και την απεικόνιση των αναφερόμενων χρωμάτων καθώς και μια σειρά αποχρώσεων,

κάτω από τον Α.Λ. κι αυτή, όπως προκύπτουν από την πρόσμιξη του λευκού, μαύρου, γαώδους, κόκκινου και ώχρας, από την περίφημη δηλαδή τετραχρωμία, που κατά προτίμηση χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι για να ζωγραφίσουν, παρά την ύπαρξη και άλλων ντόπιων και ξένων, ακριβότερων, χρωμάτων στην αγορά. Το Επίμετρο της πολυετούς αυτής εργασίας περιλαμβάνει την περιγραφή της Σταδιοδρομίας του Πλίνιου από τον ανειμίτο του Πλίνιο τον νεότερο, ένα κείμενο του Γιάννη Τσα-

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΠΛΙΝΙΟΣ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

Περί της αρχαίας
ελληνικής ζωγραφικής

35ο βιβλίο της

Φυσικής Ιστορίας

Μτφρ.: Τάσος Ρούσσοσ, —

Α. Βλ. Λεβίδης

Πρόλογος, σημειώσεις,

επιμέλεια: Α. Βλ. Λεβίδης

Αθήνα, Άγρα, 1994

Σελ. 560

Δρχ. (άδειο) 8.300

(δεμένο) 9.300

ρούχη για την ελληνική ζωγραφική, και μια μελέτη του V.J. Bruno για τα «Υποστηρίγματα και συνδετικά υλικά στην κλασική ζωγραφική». Προσφέρεται, δηλαδή, στον αναγνώστη η κατά δύναμη ολοκληρωμένη εποπτεία ότο θέμα της ελληνικής ζωγραφικής που θα έπρεπε να γίνει κτήμα όχι μόνο κάθε σπουδαστή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, αλλά και κάθε μορφωμένου ανθρώπου.

Στη γοητεία που ασκεί η μνεία των χρωμάτων με τα εξωτερικά πια για μας ονόματά τους, των καλλιτεχνών που η προσωπικότητά τους σκιαγραφείται σε παραδοσιακά ανέκδοτα – ο Πλίνιος απείχε αρκετούς αιώνες από τους σπουδαίους καλλιτέχνες που αναφέρει – των διάσημων έργων που έχουν χαθεί – τι θα 'ταν, αλήθεια, για μας η Αναγέννηση αν δε γνωρίζαμε τη ζωγραφική της; – προστίθεται μια πολυτιμότερη ακόμα συγκίνηση. Βλέπουμε ν' αναδύεται στον τόπο μας, από τη μέχρι τότε δισδιάστατη αναπαράσταση του κόσμου με την επίπεδο χρωμάτωση μέσα στα πλαίσια ενός δοσμένου σχεδίου – το σχέδιο κυριαρχεί απόλυτα στην αρχαιότητα σ' όλους τους τότε γνωστούς λαούς – στην Αίγυπτο, τη Μεσοποταμία και τη μινωική Κρήτη – από τα μέσα περίπου του 5ου αι. π.Χ., χάρη στις δυνατότητες που προσφέρουν τα χρώματα και στις πρωτοβουλίες κάποιων προικισμένων καλλιτεχνών που χτύπησαν μια καιρία φλέβα μέσα στο ορυχείο των χρωμάτων, μια Τέχνη νέα, αυτό που στη Δύση αποκαλούμε «ζωγραφική» – η τρισδιάστατη αναπαράσταση του κόσμου χάρη στην πρόσμιξη των χρωμάτων και το πλάσιμό τους – αυτό που εννοούσε ο Cézanne όταν έλεγε: «La peinture, c'est quand ça tourne» – ζωγραφική είναι αυτό που στρίβει, το τρισδιάστατο, που αποδίδει τον όγκο των πραγμάτων. Παρακολουθούμε τη γέννηση μιας τέχνης που με την πρωτοφανή ιδιομορφία της θα επηρεάσει καθοριστικά όχι μόνο την «όραση» των ανθρώπων της εποχής – και το κοινωνικό στάτους των καλλιτεχνών που θα εκτιναχθεί σε απρόσμενα ύψη – αλλά και την παράλληλη τέχνη της αρχιτεκτονικής.

Μονόχρωμες επικαλύψεις ορισμένων αρχιτεκτονικών μελών υπήρχαν ανέκαθεν στα ελληνι-

κά κτίσματα, καθώς και χρωματικές διαφοροποιήσεις του οικοδομικού υλικού, λ.χ. χρήση μαρμάρων διαφορετικού χρώματος – η εφεύρεση όμως της τρισδιάστατης ζωγραφικής επηρέασε όχι απλώς τη διακόσμηση, αλλά τη γενική αντίληψη της αρχιτεκτονικής, που από το κλασικό της στάδιο προχώρησε στο ρυθμό του «ελληνικού μπαρόκ».

Ο όρος αυτός της σύγχρονης αρχαιολογίας (Roland Martin, L' art Grec, Encyclopédies d'aujourd'hui, Paris 1994), δεν έχει σχέση με τις δυτικές δημιουργίες του 16ου-17ου αι. ούτε επιδέχεται κάποια μειωτική αποτίμηση. Αναφέρεται στο αρχιτεκτονικό στυλ που με την επίδραση της ζωγραφικής αρχίζει προς τα μέλη του 5ου αι. π.Χ. και διαπλάθεται στον 4ο αι. σθεναρά ανταποκρινόμενο στη διαφοροποιημένη όραση του κόσμου και τις νεότερες απαιτήσεις. Δημιουργώντας προεξοχές και καμπύλες, προσδίδοντας στους αρχιτεκτονικούς όγκους μια νέα κινητικότητα, αναζητώντας νέες εναλλαγές φωτός και σκιάς, μια νέα αντίληψη, πιο ζωγραφική παρά τεκτονική, υποκαθιστά σταδιακά την παραδοσιακή, ορθολογιστική, τεκτονική αντίληψη της κλασικής αρχιτεκτονικής και θα υποτάξει στην ελληνιστική εποχή όχι μόνο τα κτίσματα μα και τη διάταξή τους μέσα στο χώρο σε μια συλλογική ζωγραφική αντίληψη του περιβάλλοντος. Ο αρχιτεκτονικός διάκοσμος θα εμπλουτιστεί και θα βαθύνει, κίονες θα προσκολληθούν στους τοίχους – όπως στο Μνημείο του Λυσικράτη – σαν να ζωγραφίζονται σε σκηνικό, χάνοντας την τεκτονική ιδιότητα της περιστασης ενός κλασικού μνημείου – θα γίνουν ζωγραφικός διάκοσμος και αυτοί.

Με τη διαβρωτική της υπεροχή η ζωγραφική θα καθορίσει, όπως κι αν αποτιμήσουμε αυτό το γεγονός, τα περισσότερα αρχαία μνημεία που μας είναι γνωστά. Η πενιχρή εικαστική παιδεία των νεοελλήνων, που για τόσα δήθεν ελληνικά επιπόλαια κομπάζουν, ας ενεργοποιηθεί για να τους επιτρέψει να υπερηφανευτούν για κάτι πραγματικά ελληνικό.

Νέλλη Ανδρικοπούλου